

Lokale wyborcze dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w wyborach Prezydenta RP (2025)

Raport z kontroli przeprowadzonej przez pracowników Biura Rzecznika Praw
Obywatelskich i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego

Opracował Kacper Nowina-Konopka (Zespół Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego
i Europejskiego Biura RPO)

Sierpień 2025

Spis treści

Streszczenie.....	3
Wprowadzenie do problematyki dostępności lokali wyborczych	5
Metodologia kontroli.....	9
Wyniki kontroli dostępności lokali wyborczych	12
Członkowie komisji: wiedza i postawy	16
Dobre praktyki związane z zapewnieniem dostępności lokalu wyborczego	18
Rekomendacje i uwagi końcowe.....	21
Działania RPO związane z wynikami kontroli dostępności lokali wyborczych w 2024 r.	24
Dokumentacja zdjęciowa	26

Streszczenie

Rzecznik Praw Obywatelskich we współpracy z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego (dalej jako: społecznicy) – podobnie jak w latach poprzednich¹ – przeprowadził kontrolę dostępności lokali obwodowych komisji wyborczych oznaczonych jako lokale dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Kontrolujący sprawdzali spełnienie wymogów dostępności określonych w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 336; dalej jako: Rozporządzenie).

Kontrola objęła 283 lokale wyborcze na terenie 15 województw:

- ➔ 49 pracowników biura RPO skontrolowało 193 lokale wyborcze;**
- ➔ 74 społeczników skontrolowało 90 lokali wyborczych.**

Pomimo 14 lat obowiązywania szczegółowych przepisów w zakresie dostępności lokali dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami problemy z ich przestrzeganiem przy organizacji miejsc głosowania nadal występują powszechnie.

Jedynie w przypadku 25% kontrolowanych lokali (70 spośród 283 lokali) nie wykryto żadnego naruszenia wymogów określonych w Rozporządzeniu:

- ➔ W przypadku 50 lokali zidentyfikowano jedno naruszenie;**
- ➔ W przypadku 60 lokali zidentyfikowano dwa naruszenia;**
- ➔ W przypadku 43 lokali zidentyfikowano trzy naruszenia;**

¹ Zob. Raport „Lokale wyborcze dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w wyborach samorządowych i w wyborach do Parlamentu Europejskiego” (dalej jako: Raport pokontrolny z 2024 roku], BIP RPO, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-raport-dostepnosc-lokali-wyborczych-2024-wideo> [dostęp: 26.08.2025].

→ W przypadku 60 lokali zidentyfikowano cztery lub więcej naruszeń.

Kontrolerom udało się porozmawiać z członkami komisji w 241

kontrolowanych lokalach. Kontrolujący zapytali członków obwodowych komisji wyborczych o to, czy podczas przygotowywanych dla nich szkoleń poinformowano ich o treści Rozporządzenia.

→ **Jedynie w 8 przypadkach (3%) członkowie obwodowych komisji wyborczych stwierdzili, że podczas szkoleń w ogóle nie było mowy o Rozporządzeniu.**

→ **W 45 przypadkach (18%) członkowie obwodowych komisji wyborczych przyznali, że Rozporządzenie było jedynie wspomniane podczas szkoleń.**

Mimo tego, że Rozporządzenie odnosi się do warunków technicznych, jakim powinien odpowiadać sam lokal obwodowej komisji wyborczej dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, kontrolujący sprawdzali także, czy w okolicy budynku, w którym mieścił się lokal wyborczy, nie znalazły się bariery utrudniające wyborcom z niepełnosprawnościami dostęp do głosowania. **W otoczeniu 77 (27%) lokali wyborczych zidentyfikowano istnienie barier utrudniających dotarcie do lokalu.** Ponadto, kontrolujący wskazywali na inne problemy w zakresie dostępności, które również nie mają obecnie odzwierciedlenia w tekście Rozporządzenia.

Wprowadzenie do problematyki dostępności lokali wyborczych

Zapewnienie dostępności lokali wyborczych dla osób z niepełnosprawnościami stanowi istotną gwarancję zasady powszechności wyborów oraz element demokratyzacji systemu wyborczego.

Zgodnie z art. 29 ratyfikowanej przez Polskę Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami z dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 ze zm.), osobom z niepełnosprawnościami należy zapewnić „możliwość pełnego i efektywnego uczestnictwa w życiu publicznym i politycznym”.

W uwagach końcowych sformułowanych przez Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami skierowanych pod adresem Polski w 2018 roku (CRPD/C/POL/C/1) wskazano wprost na konieczność zapewnienia dostępności wszystkich lokali wyborczych i procedur głosowania dla osób z niepełnosprawnościami, w tym zapewnienia rozwiązań umożliwiających niezależne i tajne głosowanie osobom z niepełnosprawnością manualną oraz wsparcie osób głuchych i niedosłyszających².

Warto podkreślić, że możliwość skorzystania przez wyborców z niepełnosprawnościami z alternatywnych metod głosowania (głosowanie korespondencyjne oraz głosowanie przez pełnomocnika) jest ich uprawnieniem, a nie obowiązkiem. Zgodnie z Kodeksem Dobrej Praktyki w sprawach wyborczych Komisji Weneckiej wyborcy powinni mieć zawsze możliwość głosowania w lokalu wyborczym³. Możliwość taka powinna być dostępna dla osób z niepełnosprawnościami na równi z pozostałymi wyborcami.

² Concluding observations on the initial report of Poland, Committee on the Rights of Persons with Disabilities, 2018 <https://digitallibrary.un.org/record/1656309> [dostęp: 26.08.2025].

³ Kodeks Dobrej Praktyki w sprawach wyborczych, wytyczne i raport wyjaśniający przyjęty przez Komisję Wenecką na 52 Sesji (Wenecja, 18-19 października 2002 r.), punkt 3.2 (37).

Powyższe jest o tyle istotne, że korzystanie z alternatywnych metod głosowania w Polsce nie jest równie popularne co głosowanie w lokalu wyborczym.

Przykładowo, w tegorocznych wyborach Prezydenta RP liczba otrzymanych kopert zwrotnych w głosowaniu korespondencyjnym w skali całego kraju wynosiła jedynie 11 653, a liczba pełnomocnictw do głosowania – 39 826⁴.

Na podstawie dostępnych publicznie danych można ostrożnie oszacować, że liczba wyborców z niepełnosprawnościami korzystających z alternatywnych metod głosowania jest istotnie mniejsza niż liczba takich wyborców, którzy uczestniczą w głosowaniu w lokalu wyborczym⁵.

Dostrzec należy w tym miejscu, że w obowiązującym stanie prawnym nie każdy lokal wyborczy musi być dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie bowiem z art. 186 § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 365, dalej jako: Kodeks wyborczy) wójt powinien zapewnić, że status lokalu dostosowanego do tych potrzeb będzie miała co najmniej połowa spośród lokali obwodowych komisji wyborczych na terenie gminy. Tylko lokale oznaczone jako dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, muszą spełniać wymogi określone w Rozporządzeniu (art. 186 § 2 Kodeksu wyborczego). Wymogi te stanowiły podstawę

⁴ Wyniki ponownego głosowania w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r. opublikowane na stronie Państwowej Komisji Wyborczej, <https://wybory.gov.pl/prezydent2025/pl/2/wynik/pl> [dostęp: 26.08.2025].

⁵ Na co wskazują dane dotyczące liczby wyborców głosujących w lokalu wyborczym odnoszone do liczby osób z niepełnosprawnościami – ok. 5,45 mln (dane z Narodowego spisu Powszechnego z 2021 roku, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/starzenie-sie-ludnosci-polski-w-swietle-wynikow-narodowego-spisu-powszechnego-ludnosci-i-mieszkan-2021,3,1.html>, jak również fakt, że nie wszystkie osoby z niepełnosprawnościami są uprawnione do skorzystania z alternatywnych form głosowania z uwagi na wymóg legitymowania się odpowiednim orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, a także okoliczność, że głosować korespondencyjnie lub przez pełnomocnika mogły także osoby powyżej 60 r.ż. oraz podlegające w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie, izolacji lub izolacji w warunkach domowych. Zaznaczenia wymaga jednak, że w Polsce nie były dotąd prowadzone szczegółowe badania dotyczące liczby głosujących osób z niepełnosprawnościami.

przygotowanego na potrzeby niniejszej kontroli arkusza oceny lokali wyborczych⁶. Rzecznik Praw Obywatelskich regularnie wskazuje jednak w swoich wystąpieniach, że wymogi wskazane w Rozporządzeniu nie wyczerpują problematyki barier w dostępności lokalu dla osób z niepełnosprawnościami⁷.

Inaczej kształtuje się kwestia dostępności lokali wyborczych w zagranicznych obwodach głosowania. Zgodnie z art. 16 § 3 w zw. z § 1 pkt 3 Kodeksu wyborczego konsul w formie obwieszczenia podaje do wiadomości wyborców informacje o lokalach obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. W Kodeksie wyborczym nie przewidziano przepisu nakładającego na konsula obowiązku zapewnienia dostosowywania lokali w obwodach zagranicznych zgodnie z wymogami określonymi w Rozporządzeniu⁸. Dlatego na stronie Państwowej Komisji Wyborczej wszystkie lokale wyborcze znajdujące się w zagranicznych obwodach głosowania są oznaczone jako niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (symbol osoby na wózku i słowo "nie")⁹.

W wyjaśnieniach udzielonych Rzecznikowi przez Dyrektora Wydziału Konsularnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych¹⁰ wskazano, że ponad połowa siedzib obwodowych komisji wyborczych za granicą mieści się w lokalach wynajmowanych na potrzeby organizacji głosowania. Znalezienie i wynajęcie lokalu na potrzeby wyborów, spełniającego wszystkie warunki określone w Rozporządzeniu mogłoby okazać się niemożliwe i stąd decyzja ustawodawcy o

⁶ Zob. [arkusz oceny dostępności lokalu wyborczego](#).

⁷ Zob. m.in. ostatnie wystąpienie Rzecznika do Szefa Krajowego Biura Wyborczego z 5 marca 2025 r., BIP RPO, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wybory-ozn-wieksza-dostepnosc-kbw> [dostęp: 26.08.2025].

⁸ Zgodnie z art. 186 § 1 Kodeksu wyborczego, obowiązek zapewnienia dostosowania lokali wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami dotyczy wójta.

⁹ Strona Państwowej Komisji Wyborczej

https://wybory.gov.pl/prezydent2025/pl/obwodowe/wyszukiwarka?dlugosc_strony=100&obszar=149900 [dostęp: 26.08.2025].

¹⁰ Pismo z dnia 5.08.2025 r., sygnatura: DK.324.74.2025/4.

wyłączeniu spod tych rygorów lokali wyborczych w obwodach utworzonych za granicą. Z tych przyczyn konsulowie starają się wybierać lokale w pomieszczeniach na parterze, oferujących odrębne ciągi komunikacyjne dla wchodzących i wychodzących, a następnie umieszczają informacje o lokalach, w których znajdują się ułatwienia architektoniczne w obwieszczeniach¹¹.

Znaczna część lokali wyborczych w kraju została natomiast wyznaczona w budynkach należących do podmiotów publicznych (takich jak między innymi szkoły czy urzędy gminy), które są zobowiązane do realizacji wymogów minimalnych zawartych w art. 6 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1411 ze zm.). Wymogi te obejmują między innymi zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków, instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń, z wyłączeniem pomieszczeń technicznych oraz zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy.

¹¹ Zob. przykładowo Obwieszczenie Konsula RP w Berlinie z dnia 25.04.2025 r., Obwieszczenie Konsula RP w Los Angeles z dnia 14.04.2025 r.

Metodologia kontroli

Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zachęcił do włączenia się w akcję kontroli dostępności lokali wyborczych wszystkie osoby i podmioty, którym bliska jest idea wyborów dostępnych dla wszystkich. **Dzięki takiemu działaniu w kontrolę zaangażowało się 74 społeczników** – tych należących do organizacji stale współpracujących z Rzecznikiem, jak również niezrzeszonych w żadnej organizacji. Włączenie do podjętych działań osób spoza Biura Rzecznika pozwoliło zwiększyć liczbę skontrolowanych lokali i zakres terytorialny kontroli, ale także wzmocnić sieć społeczności osób skupionych wokół idei powszechnych i równych wyborów¹².

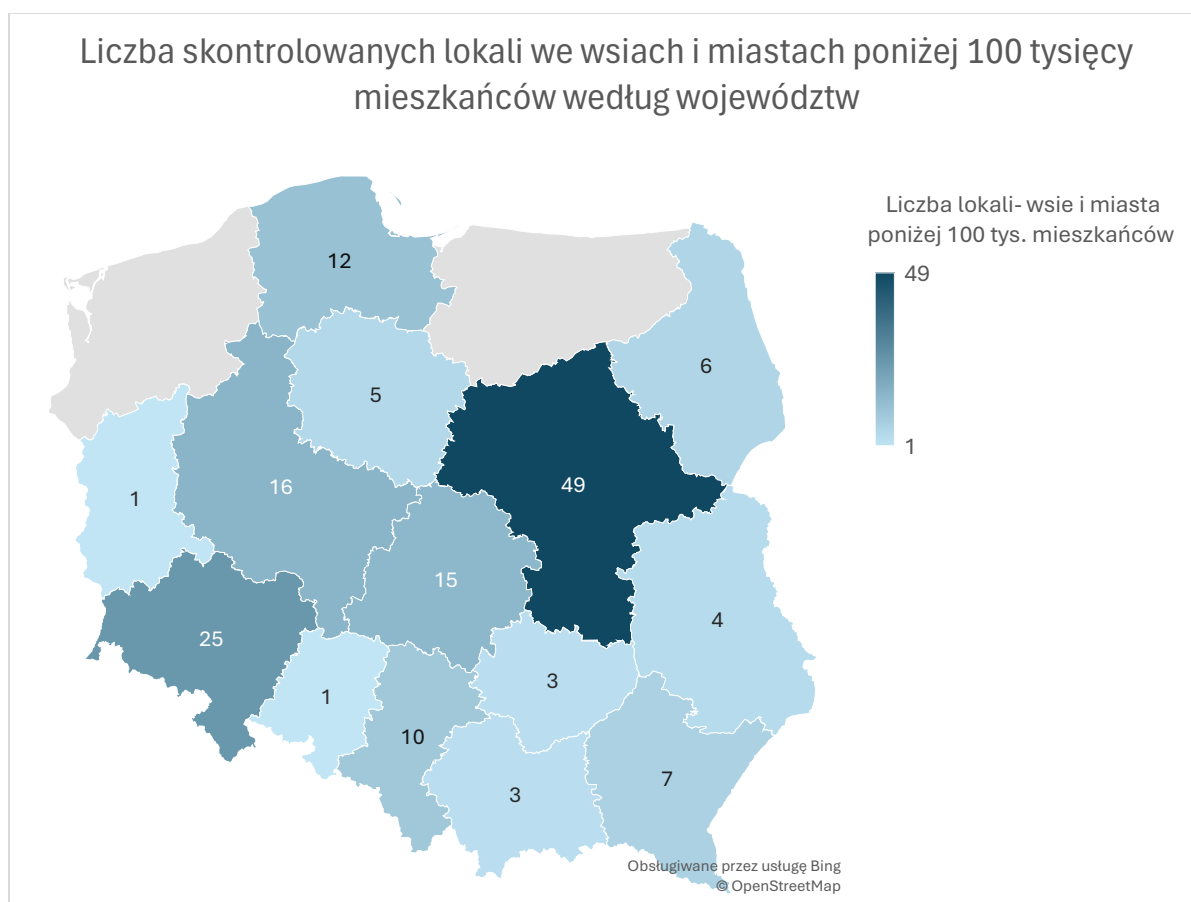
Wszyscy kontrolujący mieli możliwość wzięcia udziału w szkoleniu poprzedzającym kontrolę lokali, przeprowadzonym przez pracowników Biura RPO.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przygotowano arkusz oceny dostępności lokali wyborczych dla osób z niepełnosprawnościami, dostępny także w wersji formularza elektronicznego kompatybilnego z urządzeniami mobilnymi (smartfon lub tablet).

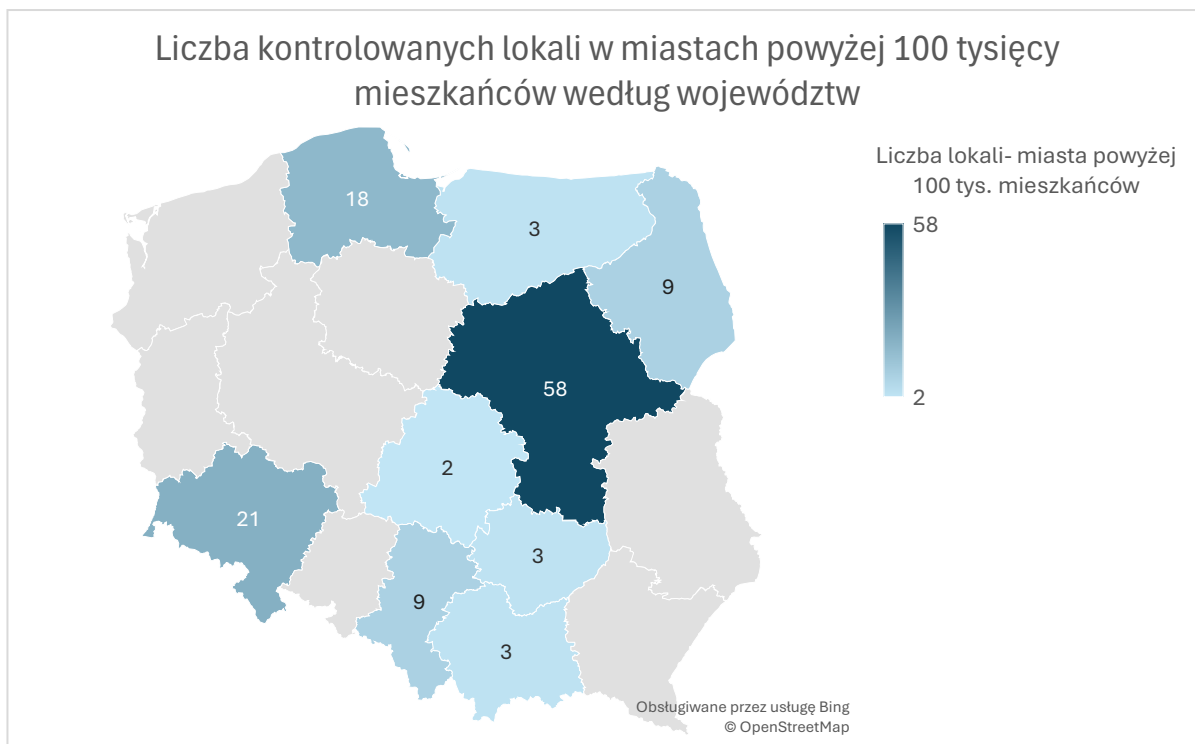
Przed akcją kontroli lokali wyborczych poproszono pracowników Biura Rzecznika i społeczników o wybór – w miarę możliwości – lokali w mniejszych miejscowościach i znajdujących się na obszarach dotychczas niekontrolowanych. Ostateczny wybór kontrolowanych lokali należał jednak do samych kontrolujących, w zależności od ich osobistych możliwości i preferencji.

¹² Zobacz na przykład artykuł prasowy o działaniach Fundacji „Pro Aperte” pod adresem: https://ekutno.pl/pl/11_wiadomosci/68739_fundacja-pro-aperte-skontrolowala-lokale-wyborcze.html [dostęp: 26.08.2025].

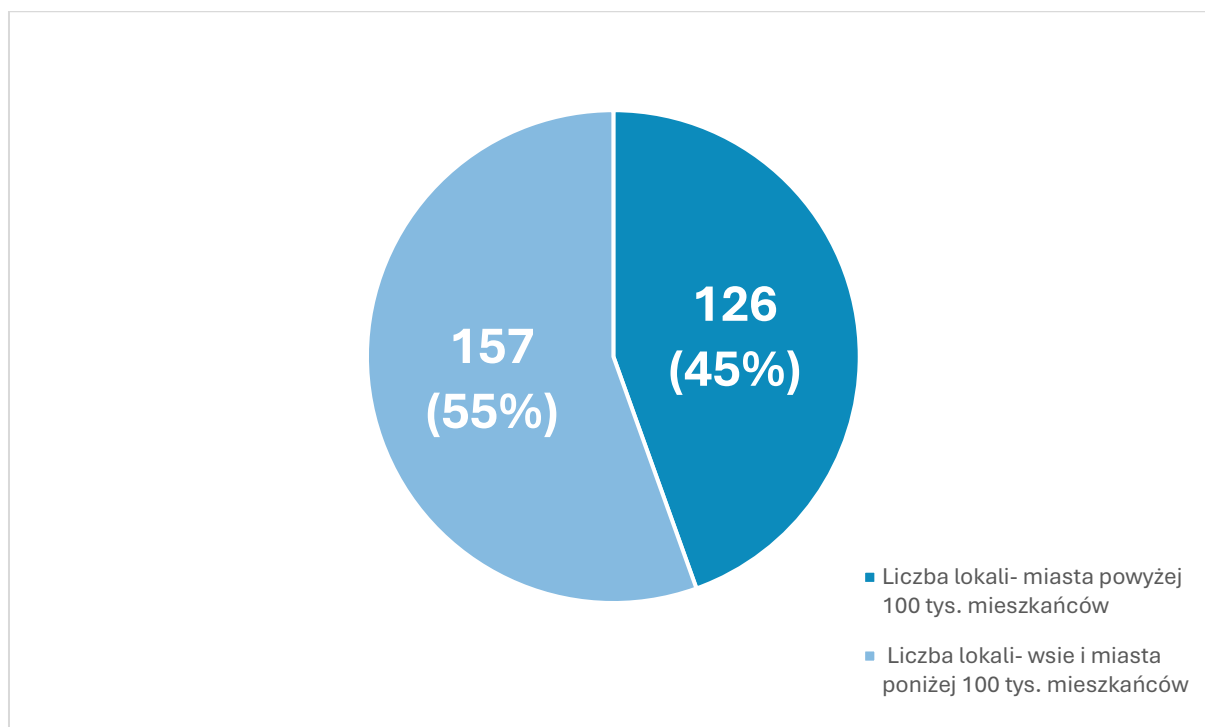
Wybór ten uznać można za względnie reprezentatywny z uwagi na to, że kontroli dokonano na obszarze 15 województw, choć w różnej intensywności. **W stosunku do ostatnich kontroli przeprowadzanych przez pracowników Biura Rzecznika, znacznie poprawił się odsetek kontrolowanych lokali we wsiach i miastach zamieszkiwanych przez mniej niż 100 tys. mieszkańców.** Spośród lokali objętych kontrolą, ponad połowa skontrolowanych lokali (55%) – znajdowała się na terenie wsi i miast poniżej 100 tysięcy mieszkańców.

Wykres 1. Liczba kontrolowanych lokali w miastach poniżej 100 tysięcy mieszkańców według województw.

Wykres 2. Liczba kontrolowanych lokali we wsiach i miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców według województw.

Wykres 3. Podział kontrolowanych lokali na wsie i miasta poniżej 100 tysięcy oraz na miasta powyżej 100 tysięcy mieszkańców.

Wyniki kontroli dostępności lokali wyborczych

Na 283 kontrolowane lokale, jedynie w przypadku 70 z nich (25%) nie wykryto żadnego uchybienia.

Do najczęściej stwierdzanych naruszeń zaliczyć należy:

1. brak odpowiednio dostosowanych dwóch wysokości miejsca do głosowania w miejscu zapewniającym tajność głosowania dla osób z niepełnosprawnościami (39%)¹³;
2. brak dodatkowego oświetlenia w miejscu głosowania (33%)¹⁴;
3. brak wyróżnienia krawędzi stopni schodów prowadzących do lokalu wyborczego oraz wewnątrz lokalu (29%)¹⁵;
4. nieodpowiednie wymiary miejsca zapewniającego tajność głosowania (29%)¹⁶;

¹³ Zgodnie z Rozporządzeniem, w lokalu dostępnym „należy wyznaczyć co najmniej jedno miejsce zapewniające tajność głosowania wyborcom niepełnosprawnym, dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych wynikających z ich niepełnosprawności”. W takim miejscu należy zapewnić dwie wysokości blatów do głosowania: 0,8 m i 1,1 m (wymagane obie wysokości). W większości przypadków członkowie komisji nie wiedzieli o istnieniu takiego wymogu. W kilku przypadkach zapewnione miejsca do głosowania o wysokości 1,1 m ograniczały się do specjalnie domontowanej wąskiej półki lub pulpitu, które nie zapewniały miejsca odpowiadającego chociażby wielkości karty wyborczej.

¹⁴ Zgodnie z Rozporządzeniem w miejscu zapewniającym tajność głosowania powinno znajdować się dodatkowe, obok górnego, oświetlenie skierowane bezpośrednio na miejsce do pisania. W znacznej większości przypadków członkowie komisji nie wiedzieli o istnieniu takiego wymogu. W kilku przypadkach – po interwencji kontrolującego – zapewniono o możliwości dostarczenia lampek doświetlających przed dniem głosowania.

¹⁵ Wymóg ten powinien być zrealizowany na całej przestrzeni lokalu wyborczego od wejścia do budynku, w którym znajduje się ten lokal. Jest to niezwykle istotne dla zapewnienia bezpieczeństwa i komfortu osób niedowidzących.

¹⁶ Problemy w tym zakresie polegały także na tym, że z uwagi na konstrukcję ławek lub stolików nie było możliwe podjechanie do stolika na wózku (minimum 1,2 x 1,2 m).

5. nieodpowiednią wysokość zawieszenia obwieszczeń i informacji PKW (25%)¹⁷;
6. nieoznaczenie przezroczystych przegród w lokalu wyborczym (18%)¹⁸;
7. posadzki bez nawierzchni o właściwościach przeciwpoślizgowych (11%)¹⁹;
8. usytuowanie lokalu na piętrze a nie na parterze (10%);
9. nadmierną wysokość urny wyborczej (8%);
10. nadmiernie wysokie progi w lokalu wyborczym (6%);
11. niedostateczne wymiary lokalu (5%);
12. brak urządzeń umożliwiających dotarcie do budynku lub podjazdu (4%);
13. nadmiernie wąskie przejście pomiędzy miejscem wydania kart, miejscem głosowania i urną wyborczą (3%);
14. nieodpowiednią szerokość światła drzwi jednoskrzydłowych (2%).

Wymogi określone w Rozporządzeniu nie wyczerpują problematyki dostępności lokali dla osób z niepełnosprawnościami. Rozporządzenie nie reguluje bowiem

¹⁷ Zgodnie z Rozporządzeniem, w lokalu dostępnym obwieszczenia i informacje Państwowej Komisji Wyborczej powinny być zawieszone na wysokości 0,9 m od posadzki (licząc od dolnej krawędzi obwieszczenia). W kilku przypadkach osoby kontrolujące zaznaczały przy tym wymogu „brak danych” z uwagi na zapewnienie komisji, że obwieszczenia zostaną powieszone z tego właśnie względu dopiero rano, przed otwarciem lokalu wyborczego. W większości przypadków – po interwencji kontrolującego – członkowie komisji przewieszali obwieszczenia na odpowiednią wysokość. Warto wskazać, że część komisji umieszcza takie obwieszczenia na drzwiach lub szklanych przegrodach, co nie jest dobrą praktyką z uwagi na to, że takie przegrody stanowią utrudnienie dla osób z niepełnosprawnością, ale także ze względu na to, że jest to zwykle miejsce w bezpośrednim ciągu komunikacyjnym (wejście do lokalu).

¹⁸ W Rozporządzeniu znajduje się wymóg, by przezroczyste przegrody, w szczególności drzwi i ściany, były oznaczone na wysokości 0,8–1,2 m oraz 1,4–1,7 m przynajmniej dwoma pasami o szerokości 0,1–0,15 m, o jednolitej barwie, kontrastującej z tłem. Ten wymóg był części komisji nieznan. Zdarzało się, że w wypadkach umieszczenia pasów nie kontrastowały one z kolorem szyby.

¹⁹ Wśród dodatkowych uwag bardzo często wskazywano także na inne problemy dotyczące podłogi w lokalach wyborczych, w tym na umieszczenie na nich mat lub dywaników, które stwarzają ryzyko potknięcia.

między innymi dostępności bezpośredniego otoczenia lokalu wyborczego, w którym występować mogą różnego rodzaju przeszkody.

Tegoroczna kontrola wykazała istnienie barier znajdujących się w otoczeniu lokalu wyborczego w 77 przypadkach (27%).

W arkuszach oceny dostępności lokalu wyborczego wskazywano uwagi odnoszące się m.in. do:

1. braku oznaczenia drogi do wejścia do lokalu dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
2. stanu nawierzchni drogi prowadzącej do lokalu (wybrakowane płyty chodnikowe, żwirowa nawierzchnia, nierówny grunt, wysokie krawężniki do pokonania);
3. dostępności miejsc parkingowych w okolicy lokalu (brak jakichkolwiek miejsc do parkowania lub brak miejsc dla osób z niepełnosprawnościami).

W uwagach dodatkowych, które każdy kontrolujący mógł zawrzeć w arkuszu kontroli, wskazano ponadto na inne problemy w zakresie dostępności lokalu wyborczego. Były to między innymi uwagi dotyczące:

1. wind prowadzących do lokalu dostępnych jedynie do skorzystania przy pomocy innej osoby lub nieoznaczonych, znajdujących się po drugiej stronie budynku;
2. braku toalet dla osób z niepełnosprawnościami;
3. wybrakowanych elementów posadzki w lokalu wyborczym lub w podjeździe do budynku;
4. ruchomych, odklejających się wycieraczek/dywaników/wykładzin powodujących ryzyko upadku;
5. zamkniętych drzwi od osobnego wejścia do budynku dla wyborców z niepełnosprawnościami.

Należy podkreślić, że w Rozporządzeniu skupiono się na potrzebach wyborców z niepełnosprawnością ruchową oraz potrzebach osób niedowidzących. **Jednak nie tylko te grupy wyborców z niepełnosprawnościami zmagają się z barierami w dostępie do głosowania w lokalu wyborczym.**

W szczególności należy w tym miejscu zwrócić uwagę na problemy zgłaszane Rzecznikowi przez wyborców niewidomych w kontekście regulacji dostępności głosowania. We wnioskach do RPO wskazuje się, że skorzystanie z nakładki na karty do głosowania w alfabecie Braille'a, o której mowa w art. 40a Kodeksu wyborczego, bez osoby widzącej jest w praktyce niemożliwe, między innymi ze względu na brak podpisania kratek na oddanie głosu imionami i nazwiskami kandydatów w alfabecie Braille'a. Kwestia ta jest przedmiotem odrębnego postępowania prowadzonego w Biurze RPO (sygn. XI.816.11.2025).

Członkowie komisji: wiedza i postawy

Zgodnie z wiążącymi członków komisji obwodowych wytycznymi zawartymi w pkt 28 uchwały Państwowej Komisji Wyborczej²⁰, „komisja właściwa dla lokalu dostosowanego do potrzeb wyborców niepełnosprawnych sprawdza, czy lokal oraz elementy jego wyposażenia bezwzględnie spełniają wszystkie warunki, o których mowa w Rozporządzeniu. O stwierdzonych brakach lub nieprawidłowościach komisja zawiadamia wójta i urzędnika wyborczego, a następnie sprawdza, czy zostały one usunięte”.

Kontrolującym udało się porozmawiać z członkami komisji obwodowych w 241 kontrolowanych lokalach.

Przy przeprowadzaniu kontroli dostępności lokali wyborczych kontrolujący w 241 przypadkach zapytali członków obwodowych komisji wyborczych o to, czy podczas szkoleń poinformowano ich o treści Rozporządzenia regulującego dostępność lokali.

Jedynie w 8 przypadkach (3%) członkowie obwodowych komisji wyborczych stwierdzili, że podczas szkoleń w ogóle nie było mowy o Rozporządzeniu.

W 45 przypadkach (18%) członkowie obwodowych komisji wyborczych przyznali, że Rozporządzenie było jedynie wspomniane podczas szkoleń.

Odnotowania wymaga w tym miejscu, że kontrolujący co do zasady spotykali się z aktywną postawą członków komisji, którzy ze zrozumieniem odnosili się do kwestii poprawy warunków dostępności w swoim lokalu. Jedynie w odosobnionych przypadkach członkowie poszczególnych obwodowych komisji

²⁰ Uchwała nr 165/2025 Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 kwietnia 2025 roku w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych dotyczących zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w obwodach głosowania utworzonych w kraju w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 18 maja 2025 r. (M. P. z 2025 r. poz. 418 ze zm.).

wyborczych polemizowali z przypominanymi im przez kontrolujących wymogami Rozporządzenia, podważając ich zasadność, bądź negując wskazówki i sugestie przekazywane przez kontrolujących.

Dobre praktyki związane z zapewnieniem dostępności lokalu wyborczego

Podczas tegorocznych wyborów Prezydenta RP Rzecznik Praw Obywatelskich odnotował przykłady dobrych praktyk w zakresie zapewnienia dostępności lokali wyborczych.

Rzecznik z satysfakcją przyjął m.in. informację o wdrożeniu przez Urząd miasta stołecznego Warszawy postulatów ułatwienia komunikacji osób głuchych z członkami obwodowych komisji wyborczych poprzez możliwość połączenia się z tłumaczem Polskiego Języka Migowego za pomocą dostępnego w lokalach wyborczych kodu QR. Takie ułatwienie, postulowane przez Rzecznika i środowisko osób głuchych²¹, choć stosowane w niektórych państwach europejskich²², jest w Polsce rozwiązaniem nowym.

Udostępnienie ww. usługi stanowiło element szerszego, realizowanego stale systemu wsparcia komunikacyjnego dla osób głuchych. Z tych względów, w ramach działań na rzecz zapewnienia dostępności podczas organizacji wyborów w Warszawie:

1. zorganizowano spotkanie edukacyjne dla koordynatorów do spraw wyborów z urzędów dzielnic miasta stołecznego Warszawy, podczas którego omówiono między innymi Rozporządzenie, dobre praktyki oraz wyzwania związane z zapewnieniem dostępności;
2. opracowano i udostępniono członkom komisji wyborczych poradnik dotyczący komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami, w którym

²¹ Raport pokontrolny z 2024 roku, s. 20.

²² Zob. Guide of good electoral practices in Member States addressing the participation of citizens with disabilities in the electoral process, https://commission.europa.eu/publications/guide-good-electoral-practices-member-states-addressing-participation-citizens-disabilities_en, s. 19 i 25 [dostęp: 26.08.2025].

zawarto praktyczne wskazówki w zakresie wsparcia wyborców w dniu głosowania;

3. opracowano poradnik dla członków obwodowych komisji wyborczych dotyczący przygotowania lokalu wyborczego wskazanego do obsługi osób z niepełnosprawnościami, w którym zawarto szczegółowe zalecenia między innymi w zakresie właściwego oświetlenia, ustawienia stanowisk i urny wyborczej, rozmieszczenia ogłoszeń, zapewnienia odpowiednich przejść oraz zasad komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami.

Na odnotowanie zasługują także działania podjęte przez Urząd Miasta Wrocławia²³. W czwartym kwartale 2024 r. podjęto uzgodnienia z kierownictwem placówek miejskich w zakresie zwiększenia stopnia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami budynków, w których zlokalizowane są obwodowe komisje wyborcze. Przeprowadzono badanie ankietowe w zakresie posiadanego wyposażenia, stanu technicznego nieruchomości oraz otoczenia, w których planowane jest przeprowadzenie głosowania. Po zebraniu wszystkich odpowiedzi i ich zestawieniu, a także posiłkując się wykazem z korespondencji z Rzecznikiem, wskazano placówki do przeprowadzenia w nich wizji lokalnych.

W ramach tych działań skontrolowano łącznie 35 lokalizacji. Były to placówki oświatowe, centra aktywności lokalnej, siedziby rad osiedli. Głównym celem działań było sprawdzenie, czy placówki, które we wcześniejszych wyborach funkcjonowały jako lokale dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, w nadchodzących wyborach Prezydenta RP spełniałyby wymagania określone Rozporządzeniem.

Wyniki kontroli wskazały, że w placówkach występują zróżnicowane uchybienia, których usunięcie wymagałoby szeregu działań: od drobnych prac

²³ Zob. komunikat w sprawie opublikowany w Biuletynie Informacji Publicznej RPO <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-dostepnosc-lokali-wyborczych-wroclaw>. [dostęp: 26.08.2025].

modernizacyjnych i technicznych, po konieczność przeprowadzenia gruntownego remontu czy przebudowy. Po przeprowadzonych wizjach w czterech przypadkach konieczne było zmienienie oznaczenia lokalizacji jako dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami.

Dostęp do usługi tłumacza polskiego języka migowego online

Grafika: karta z kodem QR oraz piktogramem informującym o dostępności tłumacza PJM online znajdująca się przy stanowisku do wydawania kart do głosowania oraz online.

Rekomendacje i uwagi końcowe

Rzecznik Praw Obywatelskich wzywa do debaty nad dostosowaniem lokali wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, która powinna toczyć się jako element szerszej dyskusji o dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjnej dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Po pierwsze, należy zintensyfikować działania szkoleniowe wobec członków obwodowych komisji wyborczych w zakresie problematyki dostępności lokalu wyborczego.

W celu realizacji tego zalecenia zasadne jest rozważanie postulatów podnoszonych przez organizacje społeczne, takich jak: „stworzenie korpusu trenerów, którzy byłiby odpowiedzialni za szkolenie członków komisji na danym obszarze geograficznym oraz, wspólnie z KBW, za opracowanie formuły szkolenia i przygotowanie materiałów szkoleniowych, objęcie obowiązkowym szkoleniem wszystkich kandydatów na członków komisji wyborczej, niezależnie od pełnionych w niej funkcji oraz unowocześnienie formatu szkoleń poprzez wprowadzenie elementów interaktywnych, role-play i modelowań zachowań oraz samych materiałów szkoleniowych (w tym stworzenie materiałów pomocniczych dla członków komisji na dzień głosowania)²⁴”;

Po drugie, należy zaktualizować Rozporządzenie regulujące dostępność lokali wyborczych w konsultacji z przedstawicielami środowisk osób z niepełnosprawnościami, w celu uwzględnienia w nim praw osób z innymi niepełnosprawnościami niż niepełnosprawność ruchu lub wzroku;

²⁴ Zob. Równe i Powszechne. Społeczne propozycje zmian w prawie wyborczym <https://www.batory.org.pl/publikacja/rowne-i-powszechne-spoeczne-propozycje-zmian-w-prawie-wyborczym/>), punkt 4.2. [dostęp: 25.08.2025].

Na brak realizacji swoich potrzeb w tym kontekście zwraca uwagę m.in. środowisko osób głuchych i niewidomych²⁵. W tym zakresie należy rozważyć między innymi ułatwienie komunikacji osób głuchych z członkami obwodowych komisji wyborczych poprzez możliwość połączenia się z tłumaczem Polskiego Języka Migowego za pomocą dostępnego w lokalach wyborczych kodu QR. Takie ułatwienie, stosowane w niektórych państwach europejskich²⁶, zostało zastosowane przez Urząd miasta stołecznego Warszawy w tegorocznych wyborach Prezydenta RP.

Po trzecie, należy uregulować minimalne wymagania dostępności najbliższego otoczenia lokali wyborczych, w szczególności w zakresie ciągów komunikacyjnych prowadzących do lokali, które powinny być wolne od przeszkód.

Z kolejnych kontroli dostępności lokali wyborczych wynika bowiem, że w ok. ¼ kontrolowanych przypadków występowały problemy w tym zakresie.

Po czwarte, należy dążyć do dostosowania wszystkich lokali wyborczych, także tych znajdujących się w zagranicznych obwodach głosowania, do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Powyższy postulat był wielokrotnie podnoszony przez RPO²⁷. Wynika on także z rekomendacji Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami²⁸ oraz stanowi realizację Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030²⁹.

²⁵ Zob. notatka z posiedzenia Komisji Ekspertów ds. Osób Głuchych z 12 czerwca 2024 r., BIP RPO, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-posiedzenie-ke-osob-gluchych-12-czerwca-2024>. [dostęp: 25.08.2025].

²⁶ Zob. Guide of good electoral practices in Member States addressing the participation of citizens with disabilities in the electoral process, https://commission.europa.eu/publications/guide-good-electoral-practices-member-states-addressing-participation-citizens-disabilities_en, s. 19 i 25.

²⁷ Zob. Apel RPO do samorządowców z dnia 25.03.2024 r., BIP RPO, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wybory-ozn-dostepnosc-samorzady> [dostęp: 25.08.2025].

²⁸ *Concluding observations on the initial report of Poland, Committee on the Rights of Persons with Disabilities*, <https://digitallibrary.un.org/record/1656309> [dostęp: 25.08.2025].

²⁹ Zob. pkt I.2.1 Strategii.

Biorąc pod uwagę zakres upoważnienia do wydania rozporządzenia z art. 186 § 2 Kodeksu wyborczego, pełna realizacja założeń określonych w rekomendacji trzeciej i czwartej wymaga zmian w ustawie³⁰; w odniesieniu do czwartej rekomendacji jej wdrożenie mogłoby odbywać się stopniowo, np. poprzez umieszczenie w przepisach przejściowych ewentualnej nowelizacji progów procentowych dostępnych lokali w ujęciu czasowym.

Wartym rozważenia postulatem jest także wprowadzenie alternatywnej kategorii prawnej: minimalnej dostępności każdego lokalu wyborczego³¹, której podstawy stanowiłyby wymogi ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1411), a która mogłaby być stosowana także w przypadku lokali wyborczych w zagranicznych obwodach głosowania.

³⁰ Zob. także inne propozycje zmian ustawowych formułowane w ramach projektu nowej ustawy wdrażającej Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w Polsce pn. „Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami” <https://wyrownywanieszans.mriips.gov.pl/materialy-do-pobrania> [dostęp: 25.08.2025].

³¹ Zob. art. 354 i art. 269 pkt 21 dokumentu „Projekt ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami”, link: <https://wyrownywanieszans.mriips.gov.pl/materialy-do-pobrania/> [dostęp: 25.08.2025].

Działania RPO związane z wynikami kontroli dostępności lokali wyborczych w 2024 r.

Po publikacji Raportu pokontrolnego z 2024 roku Rzecznik przedsięwziął szereg działań mających doprowadzić do wdrożenia sformułowanych w nim rekomendacji.

Po pierwsze, przekazując Raport pokontrolny z 2024 roku, Rzecznik zwrócił się do Szefa KBW³², podkreślając celowość szerszego ujęcia problematyki dostępności lokalu wyborczego w materiałach szkoleniowych przygotowywanych przez KBW, jak również wskazując na konieczność podjęcia działań w celu zwiększenia dostępności informacyjno-komunikacyjnej oraz dostępności cyfrowej treści publikowanych przez PKW.

W odpowiedzi Szef KBW wyraził pełną gotowość współpracy z Rzecznikiem w zakresie podejmowania działań w celu ułatwienia wyborcom realizacji jednego z podstawowych praw obywatelskich, jakim jest prawo wybierania i prawo do udziału w referendum, o którym mowa w art. 62 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wskazując również na szereg podmiotów odpowiedzialnych za przeprowadzenie wyborów zgodnie ze standardami dostępności. Jednocześnie Szef KBW zadeklarował, że dokonana zostanie szczegółowa analiza strony internetowej PKW pod kątem jej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (między innymi w zakresie dostępności interaktywnych map).

Po drugie, Rzecznik przekazał Raport pokontrolny z 2024 roku Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Osób z Niepełnosprawnościami, Przewodniczącej Podkomisji stałej do spraw osób z niepełnosprawnościami i włączenia społecznego oraz Przewodniczącej Parlamentarnego Zespołu do spraw osób z

³²Zob. wystąpienie RPO do Szefa KBW, BIP RPO, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wybory-ozn-wieksza-dostepnosc-kbw> [dostęp: 25.08.2025].

niepełnosprawnościami wraz z rekomendacjami – ze wskazaniem, że Rozporządzenie należy uzupełnić o wymogi, na których brak zwracają uwagę osoby z niepełnosprawnościami³³.

Po trzecie, Rzecznik zwrócił się do wójtów, burmistrzów i prezydentów 88 miast i gmin ze wskazaniem lokali, w których ujawniono naruszenia Rozporządzenia³⁴.

Po czwarte, Rzecznik przekazał Raport pokontrolny z 2024 roku Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli z ukierunkowaniem na współpracę międzyinstytucjonalną na rzecz szerszej partycypacji osób z niepełnosprawnościami w demokratycznych procesach wyborczych.

Po piąte, Rzecznik, przedsięwziął szeroką akcję medialną mającą na celu upowszechnienie wiedzy o problematyce dostępności lokali wyborczych. Materiały Rzecznika opublikowane w mediach społecznościowych dotyczące problematyki objętej Raportem pokontrolnym z 2024 roku wyświetlono około 44 800 razy. Działania Rzecznika były także szeroko poruszane w mediach cyfrowych, także o zasięgu masowym, między innymi przez TVN24, Rzeczpospolitą, portale wyborcza.pl., pap.pl, portalsamorzadowy.pl, oko.press, prawo.pl oraz przez regionalne rozgłośnie Polskiego Radia.

³³ Chodzi między innymi o konieczności dostosowania okolic lokalu wyborczego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Istotne jest także uwzględnienie potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami innymi niż niepełnosprawność ruchu lub wzroku.

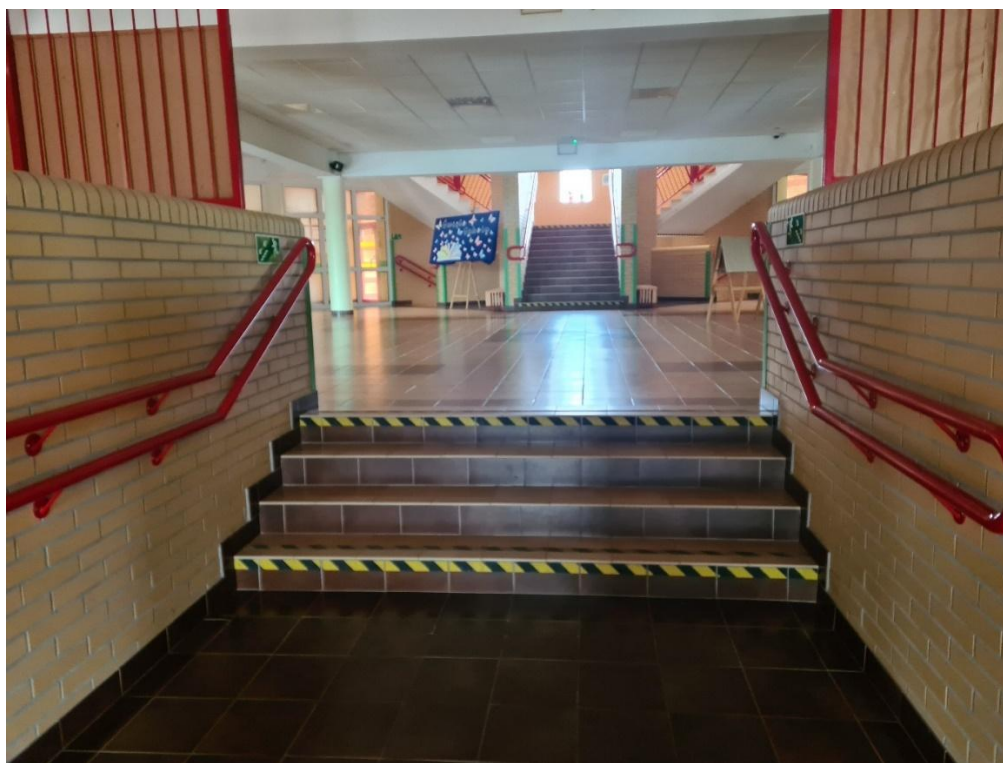
³⁴ Zob. Raport pokontrolny z 2024 roku.

Dokumentacja zdjęciowa

W tej części niniejszego raportu przedstawione zostały zdjęcia wykonane przez kontrolujących ze wskazaniem niespełnionego wymogu (przepisu) z Rozporządzenia bądź innej kwestii problematycznej, zidentyfikowanej przez kontrolujących. W celu uzyskania pełniejszego oglądu problemów w tym zakresie, warto zapoznać się także z dokumentacją zdjęciową zawartą w Raporcie z 2024 roku. Ostatnie załączniki wskazują na dobre praktyki, które zastosowano w lokalach wyborczych.

Niespełnione wymogi Rozporządzenia i inne problemy

Treść wymogu: „Lokal powinien znajdować się na parterze budynku bez barier architektonicznych albo wyposażonego w podjazdy lub inne urządzenia umożliwiające samodzielne dotarcie do niego wyborcom niepełnosprawnym”.

Zdjęcie 1: Środek budynku, w którym znajduje się lokal wyborczy, w centralnej części schody, brak urządzeń umożliwiających samodzielne dotarcie do niego wyborcom z niepełnosprawnościami.

Treść wymogu: „Co najmniej jedne drzwi prowadzące do lokalu powinny umożliwiać dogodne warunki ruchu wyborcom niepełnosprawnym, szerokość w świetle co najmniej 0,9 m, a gdy są to drzwi dwuskrzydłowe szerokość skrzydła głównego nie może być mniejsza niż 0,9 m”.

Zdjęcie 2: Wąskie drzwi w lokalu wyborczym.

Treść wymogu: „Krawędzie stopni schodów znajdujących się w lokalu oraz prowadzących do lokalu powinny wyróżniać się kolorem kontrastującym z kolorem posadzki”.

Zdjęcie 3: Schody bez oznaczonych krawędzi, z położonymi na stopniach ruchomymi wycieraczkami.

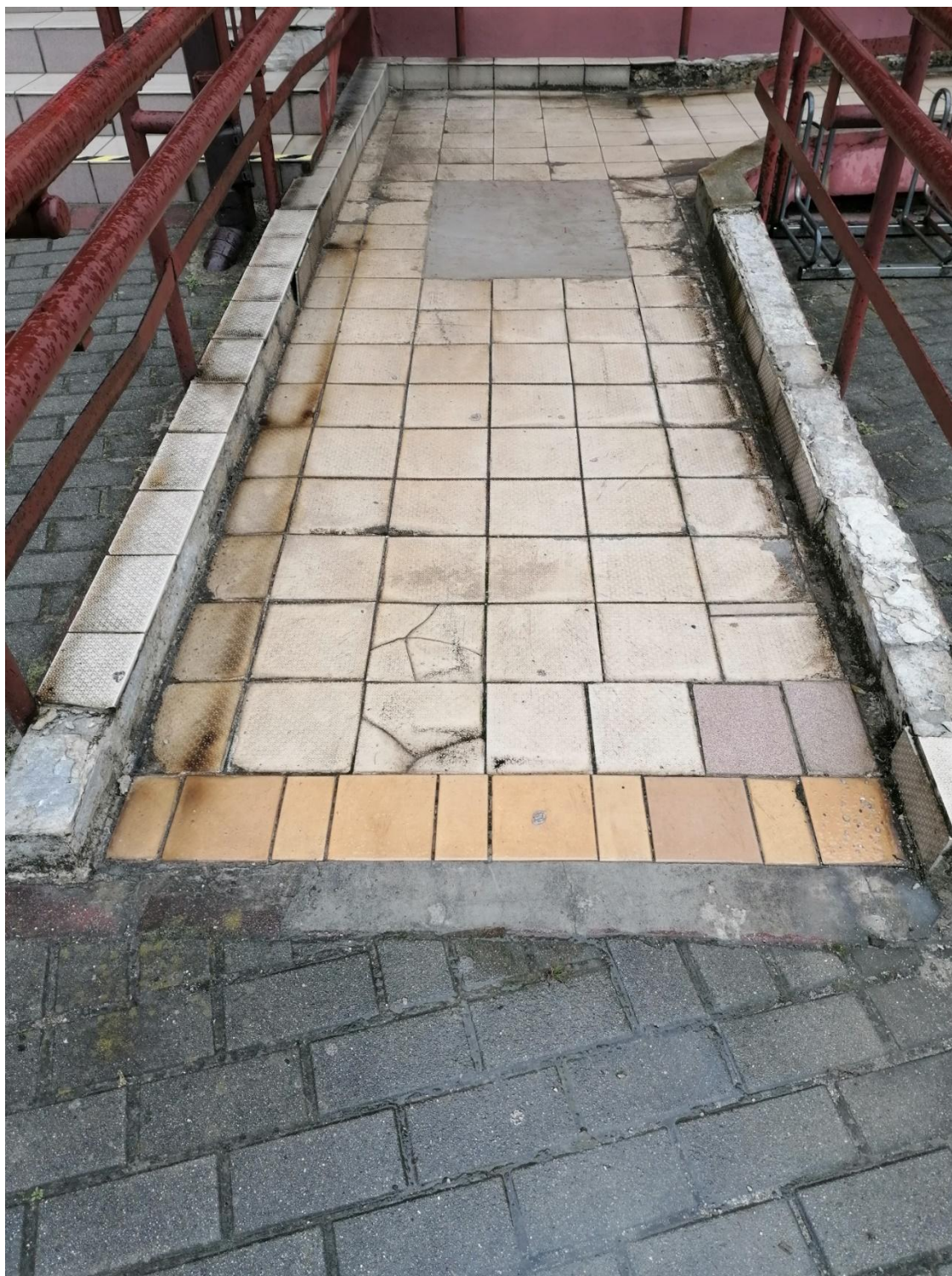
Zdjęcie 4: Schody bez oznaczonych krawędzi

Treść wymogu: „Urna wyborcza powinna mieć nie więcej niż 1 m wysokości” oraz „posadzki powinny mieć nawierzchnię o właściwościach przeciwpoślizgowych”.

Zdjęcie 5: Sala gimnastyczna z wytartym, miejscami błyszczącym parkietem, na drugim planie za wysoka urna wyborcza.

Problem: Jakość podjazdu prowadzącego do budynku, w którym znajduje się lokal wyborczy.

Zdjęcie 6: Podjazd dla wyborców z niepełnosprawnościami, którego podłożem są płytki ceramiczne. Część z płytek jest rozbita, części brakuje.

Problem: Stan nawierzchni drogi prowadzącej do lokalu wyborczego (krawężniki).

Zdjęcie 7: Parking przed lokalem wyborczym z miejscem dla osób z niepełnosprawnościami (tzw. koperta). By przejść na chodnik trzeba pokonać wysoki krawężnik.

Problem: Odklejające się wycieraczki/dywaniki/wykładziny powodujące ryzyko upadku.

Zdjęcie 8: Odklejające się wycieraczki przy wejściu do budynku powodujące ryzyko upadku.

Przykłady wypełniania wymogów rozporządzenia i dobre praktyki

Przykład wypełnienia dwóch najczęściej pomijanych wymogów: zapewnienia dwóch wysokości miejsca do głosowania w miejscu zapewniającym tajność głosowania dla osób z niepełnosprawnościami i dodatkowego oświetlenia w miejscu głosowania.

Zdjęcie 9: Miejsce zapewniające tajność głosowania z zapewnionymi dwoma blatami oraz z lampką biurkową.

Dobra praktyka: Udostępnienie wyborcom elektrycznego urządzenia powiększającego tekst.

Zdjęcie 10: Mężczyzna trzymający elektryczne urządzenie powiększające tekst przy miejscu zapewniającym tajność głosowania.

Dobra praktyka: Zapewnienie stolików o regulowanej wysokości blatu w miejscach zapewniających tajność głosowania.

Zdjęcie 11: Stół umożliwiający regulację wysokości blatu.